

МНОГОГЛАСИЕ В ТЪРСЕНЕТО НА ИДЕНТИЧНОСТ

ALBENA VARSANO
Uniwersytet Sofijski im. św. Klemensa Ochrydzkiego

Мултикултурализъм и многоезичие. Сборник с доклади от Тринадесетите международни славистични четения. София, 21–23 април 2016 г. Том II. Антропология. Литературознание. Съст. Д. Григоров, Р. Петрова, В. Колев, Т. Георгиева, М. Стефанов, П. Мартинова. Велико Търново: Фабер, 2017, 720 стр.

В периода 21–23 април 2016 г. за тринадесети пореден път се проведеха Международните славистични четения, чийто домакин бе Софийският университет *Св. Климент Охридски*, а организатори – Катедрата по славянско езикознание и Катедрата по славянски литератури със съдействието на Катедрата по български език. Тематичната рамка на форума *Мултикултурализъм и многоезичие* звучи като логическо продължение на предходните четения *Движение и пространство в славянските езици, литератури и култури* (2014), давайки възможност да се задълбочат научните търсения във връзка с процесите и последствията, свързани с промените в глобализацията и мястото на *малките култури* в него. Резултат от последното издание на конференцията са три внушителни тематични тома: два лингвистични и един литературоведски. Томът, посветен на антропологията и литературознанието, събира докладите на близо 80 участници от над 10 европейски държави. Той съдържа четири различни по обем раздела, в които се пресичат разнообразни гледни точки и изследователски подходи: *Антропология, Литературна миграция, Културна другост и Националната литература в мултикултурния свят*. В духа на зададената тема форумът и съответно сборникът имат като свое начало доклада на Бошко Сувайджич (Университет в Белград), завършващ с покана за продължение на научния диалог на XVI *Международен славистичен конгрес в Белград* през 2018 г.

АНТРОПОЛОГИЯ

Най-малкият по обем раздел съдържа седем доклада, които обхващат голям тематичен и времеви диапазон – от ранните славяни до съвременни политически и обществени фигури. Разгледаните етническите, религиозните и политико-философските проблеми открояват въпросите за езика на кризата, за бежанците и тяхната успешна интеграция, за съдбата на националните малцинства и мястото им в глобализацията се свят (Х. Марку и В. Ванчева, Н. Папучиев, Л. Вахнина, А. Рогош). Няколко доклада разглеждат ритуални практики при славяните от старо и по-ново време въз основа на богат и задълбочено анализиран емпиричен материал. Застъпените теми засягат въпроси, свързани с Албания, България, Гърция, Сърбия, Украйна, положени в контекста на глобалните културни процеси (В. Тончева, Т. Вуйнович, Г. Кардарас). Наред с разнообразните теми разделът предлага и богат инструментариум за работа с емпиричния материал, приложим както в антропологически, така и в литературоведски изследвания.

ЛИТЕРАТУРНА МИГРАЦИЯ

Идентичността, границите, принадлежността и аспектите на *пътуването* са открояващите се теми в раздела *Литературна миграция*. Изследваният материал се отличава с голямо жанрово разнообразие – роман, пътепис, драматургия, поетически форми, исторически документи, които проблематизират културната другост и преживяванията на емигранта, необходимите нови модели на изразяване в многоезична среда (К. Бахнева, И. Христова, Л. Банянин). Функцията на драматургията и театралното изкуство да превеждат национални теми на универсален език отрежда значимото им място в обговарянето на мултикултурализма и многоезичието, засвидетелствано от значителния брой доклади върху драматургията в сборника, включително и в разглеждания раздел. Подходите на авторите към този проблем варират между задълбоченото разглеждане на определен мотив в рамките на произведението и интертекстуалното му пътуване, рецепцията на автори и произведения в други държави и сравнителни анализи на фикционални и документални текстове (Л. Екмечич, К. Янев, Р. Василев, С. Маржанич). Разделът предлага и разнообразни изследователски процедури – стилистичен анализ на семантични или на наративни структури в устни текстове, боравене с исторически паметници, които могат да бъдат изключително полезни в работата на студенти и млади учени (Тин Лемак, Й. Пандуревич, Е. Банов-Депопе, И. Рашева). По такъв начин разделът *Литературна миграция* маркира едно тематично поле, което намира място в следващите части на

сборника – сферата на духовното като надкултурно и пъстро езиково пространство (З. Дюлгерова, С. Пленкович).

КУЛТУРНА ДРУГОСТ

Проблемът за идентичността в мултикултурна среда намира своето продължение в раздела *Културна другост* чрез изследванията на топоса на срещите между *свое* и *чуждо*. Пътеписът е обект на изследване в няколко разработки, смислово продължени в текстовете, работещи с града като микрокосмос, в който мястото си сред човешкото многообразие и многоезичие търси *чужденецът* (А. Белчева, М. Медан, В. Тодоров, В. Рисмондо, Л. Миндова, Т. Илеш, Е. Маринова, М. Русева, Т. Бончева). Отношението към категориите *нация* и *национална идентичност*, тяхното отстояване в конфликтите *свое – чуждо*, разглеждането на *другия* като подчиняващ и подчинен намира мястото си в редица доклади върху литературни произведения от славянски и балкански автори (С. Крчмар, А. Генчова, Б. Чолак, Н. Бойко, И. Бошкова). Доказателство, че културните и езиковите промени в глобализацията се свят изискват преосмисляне или поставяне в изцяло нов контекст на литературни произведения и автори, са докладите, реинтерпретиращи добре познати и често анализирани творби чрез компаративистки или историографски подход, прочит през свещените текстове, включително с оглед на начина им на преподаване в училище така, че да се отговори на необходимостта децата и юношите да запазят своята и да уважават чуждата идентичност в променящото се общество (К. Рикев, М. Бийелич, Ч. Хаджимелич и Р. Раткович, З. Мъркал, Д. Брозович). Интересен поглед към българската литература предлагат няколко доклада, които свидетелстват за межкултурните връзки в славянските страни през XIX и началото на XX век. Каква е българската литература в един от най-богатите библиотечни фондове в Одеса от 20-те и 30-те години на XX в.; каква е българската литература от XIX в. в публикациите на трима учени от Чехия, Русия и Виена са любопитни въпроси, на които докладите отговарят, но наред с това поставянето на тези въпроси отправя послание за актуалната необходимост от запазване и преосмисляне на старите, както и от създаване на нови межкултурни връзки (О. Микитенко, К. Ковацки, Н. Пътова).

НАЦИОНАЛНАТА ЛИТЕРАТУРА В МУЛТИКУЛТУРНИЯ СВЯТ

Развилата се през втората половина на XX в. политика на мултикултурализъм, според която е необходимо културите взаимно да се обогатяват и развиват, неминуемо се отразява и в литературните процеси. В края на второто десетилетие на XXI в.

очевидна става нуждата да се декодира културното минало с цел по-ефективното адаптиране в новите условия, които не премахват, а усложняват представата за културна идентичност. Това поставя въпроса за преосмисляне на мястото на националните литератури в глобален контекст. Доказателство за актуалността на поставения въпрос е последният раздел от сборника – *Националната литература в мултикултурния свят*, съдържащ най-голям брой доклади и многогласие от теми, както и методологически подходи към тях. Стремешът да се възроди миналото се обуславя от необходимостта то да бъде актуализирано както за нацията, в която е възникнало, както и да се преосмисли с цел опознаване и диалог с другите култури. Тези тенденции обясняват наличието на немалко доклади, посветени на фолклора и митичните герои, на нуждата от тяхното превъплъщение и актуализиране в глобализирания съвременен свят (Д. Живкович и Й. Младенович, С. Пейович, М. Шлукич). Тази необходимост е засвидетелствана и от анализите на редица съвременни текстове, обърнати към миналото, за да открият националните специфики сред наличието на универсални кодове и мултикултурно влияние (Л. Чочоровска, М. Блажевска, М. Трояр, Н. Ребрана, Ю. Горидько, С. Шмула, О. Ковацка, В. Божилова, В. Шливар, И. Держански). Като събирателен образ на тези тенденции се явява ролята на интелектуалеца, обект на изследване в няколко доклада, видян като патриот, космополит и носител на промяната (Е. Димитрова, Р. Петрова, И. Сърбкова, К. Николовска, Ф. Кристакуди, М. Стийепич, Н. Стоянова и К. Захова, Й. Микулецки). Авторите на докладите прилагат разнообразна методология, която оформя една многозначна, но цялостна картина на представената проблематика. За да отговорят на въпроса *Какво е мястото на националните литератури в мултикултурния свят*, редица доклади се обръщат към киното и театъра. Наред със самите драматургични текстове, авторите на някои от докладите боравят и със сценичните и кинематографските им реализации, докато други акцентират върху разглеждането на творбите през призмата на различни социокултурни ситуации и с алюзия към настоящето (Д. Григоров, Й. Квочка, И. Пепич, А. Кузмич, В. Колев). Като оптимистичен завършек, в известна степен есеистично, звучат няколко доклада в този раздел, посветени на духовното пространство, в което религиозната, етническата и политическата принадлежност нямат значение. Това е пространство на безрезервна любов, себепознание и израстване, съществуващо над културата и езика, а пътят към него минава през литературата (Й. Маричевич, С. Стаменкович, Р. Александрова, Г. Младенович).

* * *

През последните десетилетия проблематиката, свързана с националните литератури и особено с образа на чужденеца, е активно изследвана в различни научни парадигми в световен мащаб. Том II на сборника с доклади от Тринадесетите международни славистични четения е отговор на тези тенденции и трибуна, от която се чуват гласовете както на млади, така и на учени със сериозен изследователски и преподавателски опит, на представители на различни европейски страни и научни школи, членове на столетни университетски институции и на малки академични центрове, от областта не само на литературознанието, но и на етнологията, културологията, та дори математиката и медицината. Нарастващият брой участници във форума и в произлезлите от него публикации е показателен за нуждата от несекваща диалогичност в съвременните хуманитарни изследвания.

Сборникът *Мултикултурализъм и многоезичие. Том II. Антропология. Литературознание* е безспорно ценен източник на информация и знание не само за слависти, но и за представители на по-широкото поле на хуманитаристиката. С богатата си палитра от прочити на зададената тема изданието може да бъде полезно както на опитните изследователи, така и на студенти и широката публика.